

нос, идва другият вид закрепване – към рода и семейството. Привързаността към семейството е другата ценност, която стои непосредствено до свободолюбието. Те двете са най-високо в йерархията на ромската ценностна система и винаги вървят ръка за ръка. Всички останали ценности ги следват и са в пряка зависимост от тях. Точно ромското семейство е средата, в която се е създавала, развивала, съхранявала и предавала от поколение на поколение материалната и духовната култура на далечните предшественици на днешните роми. Така дори и без наличие на писменост се е съхранил ромският език чрез многобройните му диалектни форми, богатият и малко изследван досега фолклор, интересни празници, обичаи, обреди, традиционното възпитание на мъжката и женската челяд, уникалните занаяти и тяхната технология, ценностната система и т.н. Всичко това се дължи на свещеното за ромите семейство, което отчасти успява да компенсират липсата на собствена горжава, и развито чувство за принадлежност към определено общество. Според Марушиакова-Попов голямото семейство, силният род се смята за най-висша ценност (Марушиаков, Попов 1993:69).

На следващото място в йерархията на ромските ценности са децата. И това никак не е случайно, защото точно те са истинските продължители на родовите и семейните традиции. В ромското семейство всяко дете има своето място в зависимост от пола, възрастта и здравословното си състояние, а в по-ново време в някои семейства от най-ниските социални слоеве – и от приноса им за припечелването на средства за преживяване.

Небезизвестно е, че ромската традиция в рамките на семейството е свързана с много деца. Често явление е неромите и особено някои служители с подпомагащи професии – учители, лекари, социални работници, служители от местните администрации и др., открито да ги обвиняват за това. За съжаление те едва ли си дават сметка, че влизат в конфликт с една от основните страни на ромската ценностна система. Техните иначе искрено доброжелателни съвети най-често се посрещат с неразбиране от страна на ромите, което пък предизвиква неприкрити упреци към стереотипите на мнозинството. Крайният резултат е взаимно неразбиране и незначителност на правото на другия да бъде различен. Една част от учените правилно определят наличието на много деца в семейството като една от най-големите традиционни ценности в ромската общност (Томова 1997:47). Друга част, без да прикриват своя расизъм, открито обявяват голямата „плодовитост“ на ромите за една от големите „биологически заложи“ в гена им. Според тях „рядко се срещат семейства под 4-5 деца, а има с по 10-12“ (Георгиева 2002:64).

Приоритет в системата от ценности за ромския етнос има веселието и умението да се съхраняват и обогатяват традициите. Ако има нещо, за което нероми да си признават, че добронамерено им завиждат, то на първо място е в умението им да се веселят. Веселието им е искрено, неподправено, от душа и сърце, сякаш го правят за последен път в живота си. За родителите роми равносилно на неизпълнен дълг в живота е да се отгледат деца (особено момчета) и да не им се направи богата кръщенка, новобранска вечер, годеж или сватба. Финансовото състояние на семейството при това не е от особено значение. Пословична е песне-

Привързаността към семейството е другата ценност, която стои непосредствено до свободолюбието